

задоволення особистої потреби постійного «саморуку» і освіти упродовж життя – це головні показники ефективної підготовки майбутніх учителів.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо у виявленій характеристиці чинників позитивного і негативного впливу на навчальну та пізнавальну діяльність студентів педагогічних вишів; у дослідженні розвитку мотивації до навчання в умовах дистанційної форми організації підготовки майбутніх учителів; у вивченні особливостей формування мотивації до навчання й мотивації до професії педагога.

Список використаної літератури

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (2016). Електронний ресурс. Доступ <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
2. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Изд-во Питер. – 2003. – 713 с.

Віктор Стрельніков

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ В РУСЛІ ВИКОНАННЯ ПОЛОЖЕНЬ «КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

«Концептуальні засади реформування середньої освіти» до формули Нової української школи справедливо відносять умотивованого учителя. Зокрема, відзначається, що «Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін» [1, с. 16]. І далі: «Насамперед творчому та відповідальному вчителю, який постійно працює над собою, буде надано академічну свободу. Учителю зможе готувати власні авторські навчальні програми, власноруч обирати підручники, методи, стратегії, способи і засоби навчання; активно виражати власну фахову думку. Держава гарантуватиме йому свободу від втручання у професійну діяльність» [1, с. 16].

Тому важливо підготувати вчителя до діяльності проектування дидактичної системи в руслі виконання положень «Концепції Нової української школи», зокрема, технологій, способів і засобів навчання. Слід систематизувати вимоги до проєктанта дидактичної системи і на цій основі розробити конкретну програму підготовки вчителів до такого проєктування.

Сучасна криза освіти показує необхідність перегляду устояних змісту, технологій, організації, принципів, структури системи освіти. Вирішення цього завдання безпосередньо пов'язане з виробленням концепції проєктування сучасних систем і технологій навчання, які забезпечать досягнення високої якості і гарантованих результатів навчання і становлення особистості учня.

Саме проєктуванню систем і технологій навчання належить ключова роль у адаптації школи України до дидактичного виклику сьогодення, коли з'являється замовлення на високоефективні технології навчання. Інтенсифікація має відображати основні аспекти дидактичної системи: проєктування, організацію навчальної діяльності, мотивацію і стимулювання навчальної діяльності, контроль. Звідси й проблема готовності вчителя до підготовки і реалізації проєктів змін у Новій українській школі є найбільш гострою: які б перетворення не відбувалися у сучасній школі, усі вони насамперед пов'язані з особливостями особистості вчителя.

Інтерес науковців і практиків до підвищення кваліфікації вчителів обумовлений зміною парадигми – відбувається перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих, коли готується фахівець зі сформованою потребою у професійній самоосвіті, здатний до саморозвитку і повноцінної самореалізації в обраній професії. Існуюча нині система підвищення кваліфікації вчителів вимагає значної трансформації. На неї впливає інтеграція науки, освіти і виробництва, а основними її функціями стають компенсаторна, адаптаційна, коригувальна, розвиваюча, інноваційна. Існуюча система підвищення кваліфікації вчителів здебільшого виконує перші три функції (вони в основному стосуються підготовки і перепідготовки) і менше – розвиваючу та інноваційну, які найбільш повно відповідають підготовці вчителів до діяльності проєктування, їх безперервному професійному і загальнокультурному росту.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми, засвідчує, що самі учителі оцінюють перепідготовку в системі організованої підготовки (школах педагогічної майстерності, курсах, теоретичних і методичних семінарах, конференціях) нижче, ніж самостійну роботу. Це

пояснюється тим, що більшість форм підвищення кваліфікації орієнтовані на ріст наукового рівня, а не цілеспрямованої підготовки вчителів до діяльності проектування як складової педагогічної майстерності. Тому найчастіше учителі удосконалюють свою проектувальну діяльність практично стихійно, шляхом самоосвіти.

Ми пропонуємо програму навчання вчителя проектуванню дидактичної системи як складника його професійної діяльності на основі систематизації вимог до проектанта дидактичної системи.

З'ясування вимог до проектанта показало, що його діяльність передбачає певне співвідношення й інтеграцію традицій і новаторства, норми і творчості. Виходячи із системного розуміння, нами визначені такі показники підготовки вчителя до проектування дидактичної системи:

1) *самостійність*, що є початком підготовки вчителя до проектування, яка містить у собі: а) здатність особистості адекватно оцінювати рівень своїх вмінь проектування, ступінь професійної навченості, професійну мотивацію, рівень задоволення своєю діяльністю; б) здатність раціонально організувати і планувати свою роботу, саморегуляцію в освітній діяльності, організаційні і комунікативні здібності під час роботи в колективі; в) самостійне оволодіння знаннями, уміннями і навичками зі своєї спеціальності, розширення і поглиблення професійно значимих здібностей, постійна готовність до професійного росту;

2) *професійно орієнтоване мислення*, уміння використовувати прийняті в професійній галузі прийоми вирішення завдань, виробляти тактику і стратегію проектувальних дій, до якого входять: а) раціонально-логічне мислення (здатність до виявлення закономірностей, правил професійної діяльності; цілісне бачення, системний аналіз і прогнозування їх професійної підготовки); б) значеннєва професійна пам'ять (розвинуті мнемонічні здібності, що виконують не тільки функцію збереження значимої інформації, а й функції її активного розумового опрацювання, установлення логічних і асоціативних зв'язків); в) вербальні здібності (професійно-семантичне розуміння, вербальне мислення і здатність до словесних аналогій, ерудиція, здатність до діалогу);

3) *творче ставлення* до проектувальної діяльності, розвинута здатність до інновацій у викладанні, збагачення досвіду професії за рахунок особистої творчості, яке передбачає: а) творчу уяву й інтуїтивне мислення; б) образну професійну пам'ять; в) акторське мистецтво (мовна імпровізація, здатність до емпатії, впливу на особистість через спілкування);

4) *ціннісні орієнтації* на проектувальну діяльність, установка на самовдосконалення; мотиваційна спрямованість на суб'єкт-суб'єкту взаємодію; прагнення до творчої реалізації;

5) *рівень розвитку професійних якостей і здібностей*, необхідних для проектування дидактичної системи: готовність до рівноправної особистісної взаємодії в системі «учитель-учень»; високий моральний рівень; рефлексивна саморегуляція: воля, імпровізація в діях, організаційна гнучкість; розвинута здатність до інновацій у праці; володіння методами аналітико-синтетичної переробки інформації й алгоритмами інформаційного пошуку; інформаційна грамотність; володіння технологіями підготовки й оформлення результатів навчально-методичної, дослідно-експериментальної, науково-дослідної роботи; здатність до освоєння нових програмних продуктів;

б) *навички* проектування дидактичної системи з використанням перспективних інноваційних технологій: знання їхніх можливостей; уміння адаптувати і застосовувати програмні засоби з урахуванням особливостей навчального процесу.

Виділені показники мають використовуватися у підготовці програм навчання і відображати необхідний рівень знань, умінь і навичок для успішного проектування дидактичної системи учителем. Курси підвищення кваліфікації мають спрямовуватися на задоволення вимог до проектанта, який повинен мати високий рівень психолого-педагогічної і методичної культури, поєднувати глибокий професіоналізм і гнучкість мислення, винахідливість, впевненість у собі, розвинуту інтуїцію, творчу уяву, критичну самооцінку, прагнення (і здатність) до постійного саморозвитку і самовдосконалення.

У системі курсів і семінарів, де проводиться підготовка вчителів до проектування дидактичної системи, має застосовуватися метод моделювання, оскільки він допомагає акцентувати увагу на основних, спеціально виділених сторонах об'єкта, у тому числі якостях, ознаках, фактах, зв'язках, відносинах процесу підвищення кваліфікації вчителів, а сама модель є простою і наочною, зручною і доступною для аналізу.

Готуючи вчителя до проектування дидактичної системи слід керувалися тим, що ця діяльність вчителя є, з одного боку, найважливішою категорією культури, її складовою частиною, а з іншого боку – динамічно мінливою підсумковою системою (зовнішньою формою) її конкретних проявів. Курси підвищення кваліфікації мають розвивати професійну культуру педагога, яка містить у собі індивідуально вироблені стратегії, способи орієнтації в житті, способи вирішення завдань, які

сприяють переведенню проєктувальних умінь і рівня педагогічної майстерності в цілому з наявного в бажаний стан.

Побудова курсів підготовки вчителів до проєктування дидактичної системи має базуватися на специфічних особливостях навчання дорослих. По-перше, слухачі курсів не приймають «на віру» твердження організаторів навчання, необхідним є чіткий логічний висновок з кожного твердження або надання слухачеві можливості самому проаналізувати ситуацію проєктування дидактичної системи, керуючись лише процесом мислення, його логікою й етапами аналізу. По-друге, потреба в навчанні у слухачів курсів найчастіше виникає з потребою перебудови власного досвіду діяльності проєктування, з яким слухач вже зустрівся, або з прикладами успішності колег. По-третє, перебування на курсах часто продиктоване можливістю для зміни звичного життя, обміну інформацією і педагогічним досвідом.

Від організатора навчання на курсах, який є ключовою фігурою процесу навчання, вимагається наявність таких якостей: загальної психолого-педагогічної ерудиції; методологічного мислення і діяльності; демократизму мислення і поведінки; професійного прагматизму; гнучкості у взаєминах і здатності орієнтуватися у нестандартній ситуації; сприйнятливості до інновацій; високого рівня організаторських умінь і навичок.

Зміст технології підготовки вчителів до проєктування дидактичної системи має враховувати завдання реформування освіти, базуватися на підготовці до виконання положень «Концепції Нової української школи».

Пропонуємо авторські курси в повному, скороченому і поглибленому варіантах залежно від потреб слухачів, які мають можливість вибирати той варіант, який відповідає початковому рівню їхньої підготовки до проєктування дидактичної системи і забезпечує індивідуальний темп освоєння програми.

Зміст навчання складається з чотирьох взаємозалежних модулів.

Перший модуль, *діагностичний*, який розпочинає курси, присвячується знайомству з групою, діагностиці запитів педагогів та проблемі виконання положень «Концепції Нової української школи». Слухачі знайомляться з вимогами до проєктування дидактичної системи як виду навчальної діяльності педагога, після чого вивчаються можливості впровадження викладених ідей «Концепції Нової української школи» у своєму закладі освіти за допомогою анкетування. Розглядаються можливості психодіагностики як критерію і умови вивчення ефективності дидактичної системи. Реалізація даного блоку передбачає врахування індивідуальних особливостей особистості. Особливий інтерес становлять знання структури і функцій інтелекту слухача, мотиваційної, ціннісної, емоційної і вольової сфер. У результаті засвоєння тем цього модуля кожен слухач має опанувати способи самодіагностики і рефлексивні вміння, практичні методи професійно-творчого саморозвитку і навчитися самостійно вибудовувати біфуркаційну індивідуальну траєкторію професійно-творчого проєктування дидактичної системи, що складається відповідно до його психофізичних можливостей, здібностей, цінностей в умовах інноваційного середовища закладу освіти.

Другий модуль – *методологічний*, у ньому розглядаються методологічні аспекти проєктування дидактичної системи, спрямованої на виконання положень «Концепції Нової Української школи», особливості проєктування мети і змісту навчання. Він орієнтує слухачів на набуття базових теоретичних знань про інноваційні процеси в українській і світовій дидактиці, про сутність проєктування дидактичної системи, компоненти і механізми розвитку індивідуального стилю проєктувальної діяльності вчителя, європейські та міжнародні стандарти якості освіти.

Третій модуль – *практичний*, присвячується проєктуванню технологій у дидактичній системі, які забезпечують ефективне спілкування – дискусійні, імітаційні, дослідницькі технології, проектне, кооперативне навчання, тощо. Проводиться тренінг «НЛП педагогічної ефективності».

Оскільки з'являється новий спектр інструментів і засобів спільної роботи педагогів і учнів, здійснюється приведення проєктувальних дій вчителів у відповідність з вимогами електронного навчання – слухачі курсів навчаються створювати електронні підручники, використовувати на заняттях мережу Інтернет, створювати контролюючі програми тощо.

Відпрацьовуються навички вчителя щодо проєктування технологій інтенсивного електронного навчання, дослідницького, ситуаційного, проектного навчання, навчання у співробітництві тощо.

У четвертому модулі – *рефлексії*, проходить обмін досвідом запровадження дидактичної системи та проєктування даного процесу у Новій українській школі. Серед форм навчання предметного аспекту, після ознайомлення з досягненнями науки і практики в конкретній сфері, з інноваційними технологіями навчання застосовується *модерація* – особливий вид консультування і управління діяльністю слухачів у процесі навчання.

Вибір альтернативних програм навчання (модулів) проводиться за результатами тесту оцінки рівня початкових знань і анкетування слухачів. Програми курсів коректуються для кожної групи з урахуванням пропозицій і замовлень керівників, вчителів. Створюється дидактичне середовище, у якому здійснюється спільна діяльність і спілкування, розвиваються емоційно-психологічні і ділові відносини, формуються ціннісні орієнтації. Особлива увага приділяється самостійній роботі слухачів, що забезпечує розвиток їхніх творчих можливостей.

Отже, проектування дидактичної системи – багатостадійний (багатокомпонентний і багатоетапний) динамічний, послідовний процес, що відбувається в часі. Як процес, проектування цієї системи передбачає ряд етапів, а результатом цього процесу є розроблений проект. Він здійснюється за допомогою механізмів самопізнання, самоорганізації, самоосвіти як прагнення до творчої самореалізації в діяльності проектування. При цьому творчість використовується як спосіб інтенсифікації процесу.

Апробація моделі проведена під час авторських курсів [2-3] з проблематики «Сучасні технології навчання», «Методики викладання дисциплін», «Сучасні технології навчання: європейський досвід» тощо), проведених у 2003-2018 роках на базі понад 100 закладів освіти України.

Список використаної літератури

1. Концепція «Нова українська школа». Режим доступу до ресурсу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/
2. Стрельніков В. Ю. Авторські курси як форма підвищення кваліфікації викладачів / В. Ю. Стрельніков // Навчально-методичний журнал «Освіта. Технікуми. Коледжі». – 2017. – № 1,2 (42). – С. 14-17.
3. Стрельніков В. Ю. Авторські курси на базі коледжів / В. Ю. Стрельніков // Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Софія Русова та сучасна українська освіта» та наук.-практ. семінару «Соціалізація особистості в умовах інноваційного середовища» (Полтава, 18-19 травня 2018 р.) / за заг. ред. Куторжевської Л. І. – Полтава: Полтавська спеціалізована школа-інтернат №2 I-III ступенів «Центр освіти та соціально-педагогічної підтримки» імені Софії Русової Полтавської обласної ради, 2018. – 201 с. – С. 161-165.

Наталія Кононець

АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ: СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНИХ РЕСУРСІВ

Професійна підготовка вчителя на сьогоднішній день зумовлює потребу у формуванні їх інформаційно-комунікаційної компетентності, яка передбачає уміння створювати електронні освітні ресурси (ЕОР), використання яких нині є вимогою часу для організації сучасного освітнього процесу. Сьогодні ні в кого не викликає сумніву той факт, що саме електронні підручники та навчальні посібники дозволяють збагатити освітній процес і роблять його більш цікавим, привабливим, глибшим, повнішим. Такі ЕОР дають можливість кожному учневі незалежно від рівня його підготовки брати активну участь в освітньому процесі, індивідуалізувати свій процес навчання, здійснювати самоконтроль [1].

Підготовка вчителів до створення ЕОР розглядається нами як процес надання їм теоретичної допомоги, підвищення рівня їх інформаційно-комунікаційної компетентності, організації методичної та практичної допомоги при розроблянні ЕОР як у період навчання в педагогічному університеті, так і у процесі подальшої професійної діяльності (неперервна післядипломна освіта). Реалізаційним механізмом такої підготовки є проведення майстер-класів, семінарів-практикумів та тренінгів, зміст яких становить інформація про методи та засоби створення ЕОР.

Пропонуємо декілька засобів, які доцільно розглянути на таких заходах, і які уможливають швидко та зручно створити будь-який вид ЕОР (електронний посібник чи підручник, електронний навчально-методичний комплекс дисципліни, електронний практикум, довідник, тести тощо).

Загалом, для створення ЕОР кожен вчитель має здійснити підготовчу роботу: самостійно розробити електронний варіант навчально-методичного комплексу дисципліни, яку він викладає, у форматі текстових документів *.doc (створено у програмному додатку Word). Якщо ЕОР містить мультимедійний компонент – окремо створюються презентації, відео, аудіофайли. Для тестового контролю – тестові питання із зазначеними правильними відповідями.

Після такої підготовчої роботи доцільно звернутися до спеціального програмного забезпечення.